

Åsa Larsson

Tot de woede is geluwd

Vertaald uit het Zweeds
door Rory Kraakman

Anthos | Amsterdam

IK HERINNER ME HOE WE STIERVEN. IK HERINNER ME HOE EN IK weet hoe. Zo is het nu eenmaal. Sommige dingen weet ik, ook al ben ik er zelf niet bij geweest. Maar ik weet niet alles. Lang niet alles. Regels zijn er niet. Neem bijvoorbeeld de mensen. Soms zijn ze als open kamers die ik zo kan betreden. Soms zijn ze gesloten. Er bestaat geen tijd. Die is min of meer stukgeslagen.

De winter viel in zonder sneeuw. In september lag er al ijs, maar de sneeuw liet op zich wachten.

Het was 9 oktober. De lucht was koud. De hemel strakblauw. Zo'n dag die je in een glas zou willen uitschenken om op te drinken.

Ik was zeventien jaar. Als ik nu nog leefde zou ik achttien zijn. Simon was bijna negentien. Hij liet mij rijden, hoewel ik geen rijbewijs had. Het bospad zat vol kuilen. Ik vond het heerlijk om te rijden. Bij elke hobbel schoot ik in de lach. Gruis en gesteente spatten tegen het onderstel van de auto.

'Sorry, Betsie,' zei Simon tegen de auto, terwijl hij over het dashboardkastje streek.

We hadden niet het geringste vermoeden dat we zouden sterven. Dat ik zou schreeuwen met mijn mond vol water. Dat ik nog maar vijf uur te leven had.

Het bospad eindigde bij Sevujärvi. We laadden de auto uit. Ik moest voortdurend even pauzeren om om me heen te kijken. Het was daar zo buitenaards mooi. Ik strekte mijn handen uit naar de hemel, tuurde tegen de zon in, een witte brandende bol, en volgde een lapje wolken dat in de hoogte dreef. De bergen ademden eeuwigheid en onveranderlijkheid.

'Wat doe je?' vroeg Simon.

Nog steeds met mijn ogen en armen naar boven gericht antwoordde ik: 'In bijna alle religies komt dit voor. Dat je met je armen in de lucht naar boven moet kijken. Ik begrijp precies waarom. Je gaat je er goed door voelen. Probeer maar.'

Ik haalde diep adem en liet de lucht in een grote witte wolk naar buiten ontsnappen.

Hij glimlachte en schudde zijn hoofd. Hij zette zijn zware rugzak op

een rotsblok om hem op zijn rug te kunnen hijsen en keek me aan.

Ach, ik weet nog zo goed hoe hij me aankeek. Alsof hij niet begreep waarom hij zoveel geluk had. En daar had hij gelijk in. Ik was geen doorsneemeisje.

Hij was me altijd aan het onderzoeken, telde al mijn moedervlekken of ging als ik glimlachte met een nagel langs mijn tanden, waarop hij de toppen van het Kebnekaisemassief opsomde.

‘De Zuidtop, de Noordtop, de Drakenrug, Kebnepakte, Kaskasapakte, Kaskatjåkkko, Tuolpagorni.’

‘Eén twee cariës initiaal, één één manifest, twee één distaal,’ antwoordde ik.

De rugzakken met de duikuitrusting waren zwaar.

We wandelden naar het Vittangimeer. Daar deden we drieënhalfuur over. We zeiden flink dat we geluk hadden dat de grond bevroren was en daardoor beter begaanbaar. We zweetten, bleven nu en dan staan om water te drinken en stopten één keer om koffie uit de thermoskan te drinken en een broodje te eten.

Bevroren waterpoelen en berijpte stukken mos knisperden kapot onder onze voeten.

Links van ons rees de berg Alanen Vittangivaara op.

‘Daarboven ligt een oude Samische offerplaats,’ zei Simon terwijl hij wees. ‘Uhrilaki.’

Dat vond ik zo geweldig aan hem. Dat hij dat soort dingen wist.

Uiteindelijk bereikten we onze bestemming. We zetten voorzichtig onze bepakking op de grond en stonden een tijdje sprakeloos over het meer uit te kijken. Het ijs lag als een dikke, zwarte glazen plaat over het water. Ingevroren luchtbellen liepen er als kapotte parelsnoeren doorheen. De barsten zagen eruit als gevouwen zijdepapier.

De vrieskou had zich zodanig in elke grasspriet en elk dun takje vastgebeten, dat ze broos en knisperend wit waren geworden. De takken van vossenbes- en jeneverbesstruiken zagen winters matgroen. Dwergberken en bosbessenstruikjes waren bloedrood en violet geknepen. Alles was bedekt met een witte wade van vorst. Een aura van ijs.

Het was onwerkelijk stil.

Simon raakte bedachtzaam en in zichzelf gekeerd, zoals hij wel vaker was. Hij is zo iemand die zegt dat de tijd van hem mag stilstaan. Of was. Hij was zo iemand.

Maar ik houd een sprakeloze toestand nooit lang vol. Ik moest het wel uitschreeuwen. Door al dat moois spatte ik bijna uit elkaar.

Ik rende het ijs op. Zo snel als ik kon zonder onderuit te gaan, waar-

na ik wijdbeens doorgleed, bleef glijden.

‘Moet je ook proberen,’ riep ik naar Simon.

Hij glimlachte en schudde weer zijn hoofd.

Dat is hem thuis goed bijgebracht, dat hoofdschudden. Dat kunnen ze wel in Piilijärvi.

‘Nee, nee,’ riep hij. ‘Iemand zal toch je benen moeten spalcken als je ze gebroken hebt.’

‘Schijterd,’ schreeuwde ik en ik nam opnieuw een aanloop en liet me uitglijden.

Toen ging ik languit liggen en staaarde een poos naar de hemel. Teder streek ik met een hand over het ijs.

Daarbeneden lag een vliegtuig. Niemand wist daarvan, behalve wij. Dat dachten we tenminste.

Ik stond op en zag Simon naar me kijken.

Jij en ik, zeiden zijn ogen.

Jij en ik, antwoordden de mijne.

Simon verzamelde wat droge jeneverbekjes en berkenbast. Hij zei dat we het beste meteen maar een vuur konden aanleggen en lunchen, vóór de duik. Zodat we het zouden volhouden zonder ons humeur te verliezen.

We grilden aan stukjes geregen plakken worst. Ik had niet het geduld om het zorgvuldig te doen. De mijne waren zwart van buiten en rauw van binnen. In de bomen om ons heen verzamelden zich hongeri-ge taigagaaien.

‘Die aten ze vroeger,’ zei ik met een knik naar de vogels. ‘Dat vertelde Anni. Samen met haar neven en nichten spanden ze een dun koord tussen de bomen, waar ze stukjes brood aan regen. De vogels streken neer op het koord om te eten, maar konden zich niet overeind houden en bleven ondersteboven hangen. Je hoefde ze er alleen maar af te plukken. Als vruchten. Dat zouden we moeten proberen, hebben we iets van touw bij ons?’

‘Kun je niet beter een stuk worst nemen?’

Een typische kurkdroke Simonopmerking, heerlijk. Geen glimlachje dat erop wees dat hij een geintje maakte.

Ik stompte op zijn borst.

‘Dombo! Ik was heus niet van plan om ze op te eten. Ik wil alleen zien of het werkt.’

‘Nee, we moeten gaan. Voordat het gaat schemeren.’

Toen werd ik onmiddellijk serieus.

Simon verzamelde nog wat brandbare takken en berkenbast. Hij vond ook een holle berkenstam. Die branden goed. Hij schraapte as over het smeulende vuur en zei dat we het na de duik met een beetje geluk alleen maar hoefden aan te blazen, dat het prettig was om het vuur weer snel aan te hebben als we eenmaal bovengekomen waren en het door en door koud hadden.

We namen de slangen, regulatoren, duikbrillen, snorkels, zwemvliezen en de zwarte tweedehands militaire duikpakken mee het ijs op.

Simon liep voorop met het gps.

In augustus hadden we de kajak hierheen gedragen en waar het mogelijk was het water in gesleept, we waren over de Vittangirivier naar het Tahkomeer gepeddeld en vervolgens naar het Vittangimeer. Daar hadden we het dieplood neergelaten. Toen we de juiste plek hadden gevonden sloeg Simon die op in zijn gps, onder 'Wilma'.

Maar in de zomer wordt de oude boerderij aan de westoever bebouwd door zomergasten.

'Nu staan ze daarbinnen met hun verrekijkers,' had ik gezegd, waarop ik mijn blik afwendde en naar de overzijde tuurde. 'Ze vragen zich af wat wij voor weirdo's zijn. Als we nu gaan duiken, weet de hele omgeving er in een mum van tijd vanaf.'

Toen we klaar waren peddelden we naar de westkant, trokken de kajak op de oever en liepen naar de boerderij. Daar lieten we ons trakteren op koffie en hing ik het verhaal op dat we voor een habbekrats een dieptemeting hadden gedaan voor het Zweeds hydrologisch instituut. Het zou iets met de huidige klimaatverandering te maken hebben.

'Zodra het zomerseizoen voorbij is, kunnen we die boot van hen ook gebruiken,' zei ik tegen Simon toen we terugpeddelden.

Maar toen begon het te vriezen en moesten we wachten tot het ijs dik genoeg was om ons te kunnen dragen. We konden ons geluk nauwelijks op, want er viel geen sneeuw, zodat er ook nog iets te zien viel. In elk geval tot een meter diep. Al moesten we veel dieper naar beneden.

Simon zaagde het wak open. Eerst hakte hij met een bijl een gat in het ijs, dat niet zo dik was. Vervolgens gebruikte hij een handzaag. Een motorzaag was te zwaar om mee te nemen. Bovendien zou die een hels kabaal maken, en het laatste wat we wilden was de aandacht trekken. Het was als de titel van een boek: *Wilma, Simon en het geheim van het vliegtuig*.

Terwijl Simon het wak openzaagde, timmerde ik een kruis om over het wak te leggen en de veiligheidslijn aan te bevestigen.

We deden alles uit, behalve onze onderkleding van badstof, en trokken onze duikpakken aan.

We gingen op de rand van het wak zitten.

‘Duik direct vier meter naar beneden,’ zei Simon. ‘Wat vooral mis kan gaan, is dat de luchttoevoer stopt vanwege een bevroren regulator. Maar vlak onder de oppervlakte is dat risico het grootst.’

‘Oké.’

‘Al kan het daarbeneden ook gebeuren. Dit soort bergmeren is niet te vertrouwen. Er kan water op uitkomen dat een stroming veroorzaakt. In dat geval kan de temperatuur onder het vriespunt liggen. Maar vlak onder de oppervlakte is dat risico het grootst. Dus direct naar beneden.’

‘Oké.’

Ik wilde niet naar hem luisteren. Ik wilde naar beneden. Nu.

Hij was geen technische duiker. Maar hij had in elk geval zijn huiswerk gedaan door informatie uit tijdschriften en van het internet te halen. Hij ging verder met de briefing zonder zich op te laten jagen.

‘Twee rukken aan de lijn betekent opstijgen.’

‘Oké.’

‘Misschien vinden we het wrak meteen, maar dat is niet waarschijnlijk. We gaan gewoon naar beneden en zien wel wat we tegenkomen.’

‘Oké, oké.’

Dan duiken we.

Simon gaat na mij. Het koude water voelt aan als een klap in je gezicht. Hij plaatst het houten kruis met de veiligheidslijn over het wak.

Tijdens de afdaling controleert hij de duikcomputer. Twee meter. Het is net zo licht als overdag. Het ijs boven ons werkt als een venster voor het zonlicht. Toen we erbovenop stonden was het zwart. Van onderaf is het lichtblauw. Twaalf meter. Schemerduister. Alle kleuren vervagen. Vijftien meter. Duisternis. Simon zal zich afvragen hoe ik me voel. Maar hij weet dat ik een doorbijter ben. Zeventien meter.

We komen precies bij het vliegtuigwrak uit, landen erbovenop.

Ik weet niet wat ik had verwacht, maar niet dit. Dat het zo gemakkelijk zou gaan. Er borrelt een lach in me op die er op dat moment niet uit kan. Ik kan niet wachten om Simons commentaar te horen als we ons eenmaal zitten te verwarmen aan het vuur. Hij is altijd zo rustig, maar ditmaal struikelt hij vast en zeker over zijn woorden.

Het lijkt alsof het vliegtuig daar op ons heeft liggen wachten. Maar laten we eerlijk zijn: we hadden gelooft, we hadden er al naar gezocht. We wisten dat het daar moest liggen.

En toch, als ik het in de groenzwarte duisternis op de bodem zie lig-

gen, lijkt het heel onwerkelijk. Simon beschijnt me met zijn zaklamp. Ik begrijp dat hij mijn reactie wil zien. Mijn blijge gezicht. Maar mijn gezicht valt natuurlijk niet af te lezen achter dat masker.

Hij maakt een op- en neergaande beweging met zijn gestrekte hand. Rustig aan, betekent dat. Ik merk hoe heftig mijn ademhaling is. Ik moet zien te kalmeren, anders kom ik straks lucht tekort.

Er is misschien voldoende voor twintig minuten. Bovendien zullen we daarna onderkoeld raken. We richten onze zaklampen op de romp van het vliegtuig. De lichtkegels glijden onderzoekend over het met slib bedekte karkas. Ik probeer vast te stellen wat voor model het is. Misschien een Dornier? We zwemmen naar de romp en vegen het slib met de hand weg. Nee, golfplaat. Dan is het een toestel van Junkers.

We volgen de vleugel en stuiten op de motor. Het voelt niet helemaal zoals het hoort. Het lijkt alsof, alsof er iets niet... We zwemmen terug. Ik blijf dicht achter Simon en houd de veiligheidslijn vast. Dan vinden we het landingsgestel. Boven op de vleugel.

Hij keert zich om en draait zijn gestrekte hand honderdtachtig graden. Ik begrijp wat hij bedoelt. Het vliegtuig ligt ondersteboven. Daarom voelde het niet juist. Het moet zijn omgeslagen op het moment dat het het water raakte. Eerst een koprol en vervolgens de diepte in, de zware neus voorop. In rugligging.

Als de landing zo had plaatsgevonden, was iedereen vermoedelijk op slag dood.

Maar hoe kun je erin komen?

Na even te hebben gezocht vinden we de zijdeur, die vlak achter de vleugel zit. Maar die gaat niet open. De zijraampjes zijn te klein om erdoorheen te klimmen.

We zwemmen naar de neus. Daar heeft een motor gezeten, maar die is verdwenen. Het is vast gegaan zoals ik dacht. De neus klapte als eerste tegen het water. Toen brak de motor af. Vervolgens zonk het gevaarte naar de bodem. De cockpitraampjes zijn stukgeslagen. Het is niet gemakkelijk om erbij te komen, doordat het toestel ondersteboven ligt. Maar het gaat.

Simon schijnt met zijn zaklamp naar binnen. Ergens daarbinnen drijven de resten van de bemanning rond.

Ik zet me schrap voor de aanblik van wat er over zou kunnen zijn van de piloot. Maar we zien niets.

Hij heeft er vast spijt van dat hij geen oprolijn heeft gekocht, zoals ik hem adviseerde. Dan maar zonder. We kunnen de veiligheidslijn nergens aan bevestigen. Maar ik houd de lijn vast en we controleren

allebei of hij nog stevig aan zijn gewichtsriem zit.

Met zijn zaklamp belicht hij zijn eigen hand. Hij wijst naar mij en wijst daarna recht naar beneden. Blijf hier, betekent dat. Daarna steekt hij met die hand twee keer al zijn vingers op. Tien minuten. Ik belicht mijn hand en steek mijn duim op. Dan geef ik hem een handkus vanaf de regulator.

Hij steekt zijn armen door het raamgat, pakt met beide handen de rugleuning van een van de cockpitstoelen beet en trekt zich soepel naar binnen.

Vanaf nu moet hij zich voorzichtig bewegen.

Zodat hij zo weinig mogelijk slib omwoelt.

Ik zie Simon in het vliegtuig verdwijnen. Dan kijk ik op de klok. Tien minuten gaf hij aan.

De gedachten die me bekruipen schuif ik resoluut terzijde als ze zich in mijn bewustzijn proberen te dringen. Zoals wat er zou kunnen gebeuren in een oud wrak dat langer dan zestig jaar op de bodem van een meer heeft gelegen, als je naar binnen zwemt en plotseling het water in beweging brengt. De uitgedemde lucht alleen al kan ervoor zorgen dat er spullen losraken. Er kan iets over hem heen vallen. Hij kan klem komen te zitten. Onder iets zwaars. Stel je voor dat er zoiets gebeurt en dat ik hem niet loskrijg. Als de lucht opraaft, zal ik dan mezelf in veiligheid brengen en eruit zwemmen? Of samen met hem daarbinnen in de duisternis sterven?

Nee, nee, zo mag ik niet denken. Het gaat helemaal goed komen, meer dan goed. En de volgende keer is het verdorie mijn beurt om naar binnen te zwemmen.

Ik schijn een beetje met mijn zaklamp heen en weer. Maar die dringt niet ver genoeg de duisternis in. Bovendien hebben we heel wat slib omgewoeld, waardoor het zicht heel slecht is geworden. Het is moeilijk voor te stellen dat daarboven, niet eens zo ver weg, enkele meters slechts, de zon op het blinkende ijs schijnt.

Dan kom ik tot de ontdekking dat de opstijglijn die van mij naar het houten kruis over het wak loopt, slap in mijn hand ligt.

Ik trek eraan om hem aan te spannen. Maar hij spant niet aan. Ik trek de lijn naar me toe. Eén meter, twee meter.

Drie.

Is hij losgeraakt van het houten kruis? We hadden hem nog zo stevig vastgemaakt.

Ik trek steeds sneller. Dan houd ik het andere uiteinde in mijn hand. Ik kijk ernaar. Staar ernaar.

Mijn hemel, ik zal naar boven moeten om hem vast te maken. Als Simon uit het vliegtuigwrak komt, hebben we geen tijd om onder het ijs rond te zwemmen en naar het wak te zoeken.

Ik vul het droogpak met wat lucht, zodat ik langzaam opstijg. Naar boven door de duisternis, door het schemerduister. Het wordt lichter. De lijn houd ik in mijn hand.

Ik speur naar het wak, een plek in het ijs die licht doorlaat, maar kan het niet vinden.

In plaats daarvan zie ik een schaduw. Een zwarte rechthoek.

Er ligt iets over het wak. Ik zwem erheen. Het houten kruis is weg. In plaats daarvan ligt er een deur over het gat. Een groene deur. Gemaakt van eenvoudige planken met een dwarshout eroverheen. Een deur van een stal of schuur.

Even denk ik dat die ergens heeft gelegen en hierheen is gewaaid. Maar die gedachte is nauwelijks door me heen gegaan of ik besef dat dat onzin is. Het is een zonnige, windstille dag. Als er een deur over het wak ligt, moet iemand die daar hebben neergelegd. Wat is dat voor een malloot?

Ik probeer de deur met beide handen opzij te schuiven. De lijn en de zaklamp heb ik losgelaten, ze zakken langzaam naar de bodem. De deur laat zich niet verplaatsen. Mijn heftige ademhaling dreunt in mijn oren als ik er vergeefs aan blijf sjoeren. Ik besef dat die grapjas erbovenop staat. Er staat iemand boven op de deur.

Ik zwem bij de deur vandaan, trek mijn duikersmes en begin een gat in het ijs te hakken. Dat gaat moeizaam. Door het water maken mijn handen trage bewegingen. Er zit geen kracht in de stoten. Ik wring en hak met het mes in het ijs. Ten slotte ben ik erdoorheen. Dan gaat het gemakkelijker. Ik draai het mes rond en schraap met het blad langs de kanten van het gat. Het wordt groter.

In het wrak zwemt Simon zo voorzichtig mogelijk vooruit. Hij is de plek van de marconist achter de cockpit voorbij en gaat verder de cabine in. Hij meent een zwak rukje aan het touw te voelen. Doet Wilma dat? vraagt hij zich af. Twee rukken betekent opstijgen, had hij immers gezegd. Maar stel je voor dat ze geen lucht meer krijgt. Hij begint zich ongerust te maken en besluit naar buiten te zwemmen. Door zijn bewegingen en de uitgedemde lucht is er zoveel slib omgewoeld, dat hij niet eens zijn hand kan zien als hij zijn arm strekt en er met zijn zaklamp

op schijnt. Alsof je door groene soep zwemt. Ze kunnen net zo goed terug naar boven gaan.

Hij trekt aan de lijn die aan zijn gewichtsriem bevestigd zit om hem aan te spannen. Maar de lijn spant niet aan. Hij trekt er steeds meer van naar zich toe, meter na meter. Ten slotte houdt hij het andere uiteinde in zijn hand. Wilma zou het touw toch vasthouden? En het uiteinde zat bevestigd aan het houten kruis over het wak.

De angst slaat toe als de slang van Midgard. Geen lijn om te volgen. Hoe vindt hij in hemelsnaam de weg naar de cockpit terug? Hij ziet immers geen steek. Hoe komt hij hieruit?

Hij zwemt verder, totdat hij tegen een wand botst. Hij tast rond. Hij zwemt de andere kant uit, weet nu niet meer wat achteruit, vooruit en opzij is.

Hij botst tegen iets aan wat niet vastligt. Wat wegdrijft. Hij schijnt erop. Niets te zien. Hij verbeeldt zich dat het een lichaam is. Hij spartelt, zwemt ervandaan. Snel, snel. Straks zwemt hij hier tussen rondrijvende ledematen. Armen en benen die zijn losgeraakt van hun lichaam. Hij moet proberen rustig te blijven, maar waar is hij? Hoe lang is hij hier al? Hoe lang nog voordat zijn lucht op is?

Hij is het besef van wat boven en beneden is verloren, maar realiseert zich dat niet. Hij tast naar een vliegtuigstoel, als hij er een vindt kan hij zich verder oriënteren, maar hij tast langs het vliegtuigplafond, een stoel vindt hij niet.

Verschrikt zwemt hij in het wilde weg heen en weer. Op en neer. Hij ziet niets. Helemaal niets. De lijn aan zijn gewichtsriem blijft hier en daar ergens achter hangen, achter bevestigingshaken in de vloer, een losgerukte stoel, een losse stoelriem. Overal achter. Dan begint hij de lijn te volgen. Hij botst ertegenaan. Blijft erin hangen. De lijn loopt als een spinnenweb door het toestel heen. Hij vindt geen uitweg. Hij vindt er de dood.

Het is me gelukt met mijn duikersmes een gat in het ijs te hakken. Ik blijf worstelen om het groter te krijgen, steek met het mes, draai het rond in het gat. Als het zo groot is als mijn hand, kijk ik naar de drukmeter. Nog twintig bar over.

Ik mag niet zoveel ademen. Ik moet kalmer worden. Maar ik kom niet boven. Ik zit vast onder het ijs.

Ik steek mijn hand door het gat. Dat doe ik niet bewust. Uit eigen beweging reikt mijn hand naar hulp.

Iemand daarboven pakt mijn hand beet. Eerst gaat het gevoel door

me heen dat ik geholpen word. Dat iemand me uit het water zal trekken, me zal redden.

Vervolgens trekt die persoon werkelijk aan mijn hand, buigt hem naar voor en naar achter. Dan begrijp ik dat ik vastzit. Ik kan geen kant op. Ik wil me losrukken, maar als ik mijn hand naar me toe probeer te trekken, sla ik met mijn gezicht tegen het ijs. Een roze waas voor het lichtblauw.

Een gedachte gaat traag door mijn hoofd: ik bloed.

De gestalte daarboven verandert de greep en houdt mijn hand nu vast alsof ik begroet word.

Dan druk ik met mijn knieën tegen het ijs. Met mijn gevangen hand tussen mijn benen. Ik zet af. Nu ben ik los. Mijn hand glijdt uit de duikershandschoen. Koud water. Een koude hand. Au.

Ik zwem onder het ijs door. Weg, weg van die plek.

Nu bevind ik me weer onder de groene deur. Ik sla ertegenaan. Ik bonk. Ik krab.

Er moet een andere uitweg zijn. Een plek waar het ijs dunner is. Dan kan ik het stukslaan. Ik zwem weer weg.

Maar hij rent achter me aan. Is het wel een hij? Ik zie de gestalte door het ijs. Vaag. Ook van onderaf. De hele tijd is hij boven me. Tussen mijn uitademingen door, als de lucht die ik uitadem niet in mijn oren dreunt, hoor ik voetstappen op het ijs.

Van de gestalte daarboven zie ik slechts flitsen. De lucht die ik uitadem kan geen kant op. Die legt zich als een grote, platte spiegelbel onder het ijs. Ik kan mezelf erin zien. Verwrongen. Als in een lachspiegel op de kermis. Het beeld wisselt. Als ik inadem zie ik de gestalte daarboven, als ik uitadem zie ik mezelf.

Dan bevriest de regulator. De lucht spuit uit het mondstuk. Ik stop met zwemmen, heb al mijn aandacht nodig om te kunnen ademen. De fles is binnen een paar minuten leeg.

Uiteindelijk is de lucht op. Mijn longen zuigen en zuigen. Ik probeer me in te houden. Geen water inademen. Ik barst uit elkaar.

Ik vecht met mijn armen. Bonk tevergeefs tegen het ijs. Ik ruk de regulator en de duikbril van me af, de laatste handelingen van mijn leven. Dan sterf ik. Geen lucht meer tussen mij en het ijs. Geen spiegelbeeld van mezelf. Mijn ogen zijn open. Nu kan ik de gestalte daarboven zien.

Er wordt een gezicht tegen het ijs gedrukt, het kijkt me aan. Maar ik begrijp niet wat ik zie. Mijn bewustzijn trekt zich terug als een getijdeweg.

Donderdag 16 april

OM KWART OVER DRIE IN DE NACHT DEED ÖSTEN MARJAVAARA IN zijn huisje in Pirttilahti zijn ogen open. Het licht had hem gewekt. Zo rond eind april was het immers nooit langer dan een paar uur donker. Het hielp niet echt dat de jaloezieën gesloten waren. Het licht drong tussen de lamellen door, zond dunne banen door de gaten waar de touwtjes doorheen liepen, stroomde door de spleet tussen de jaloezieën en het raamkozijn. Zelfs als de ramen dicht waren gespijkerd, ja, zelfs als hij in een raamloze kamer sliep, zou hij wakker geworden zijn. Daarbuiten was het licht, het drong zich op en trok hem aan. Zwak en rusteloos als een eenzame vrouw. Hij kon net zo goed opstaan om een pot koffie te zetten.

Hij stond op en opende de jaloezieën. De vloer voelde ijskoud aan onder zijn blote voeten. De thermometer aan de buitenkant van het raam wees min twee aan. Gisteravond en vannacht had het gesneeuwd. De ijslaag die zich vorige week na het milde weer met natte sneeuw in een paar dagen tijd had gevormd, was nog harder geworden. Hij zou over die ijslaag via de Tornerivier naar Tervaskoski kunnen skiën. In de stroomversnelling daar lag vast en zeker een aantal vlagzalmen achter een rotsblok te wachten.

Toen het vuur in het houtfornuis was opgelaaid, pakte hij de rode plastic emmer uit de hal en liep naar de rivier om water te halen. Het was maar een paar meter lopen naar de oever, maar hij liep voorzichtig. Onder de pasgevallen sneeuw lagen heel wat verraderlijke ijsplakken, waarop je je gemakkelijk halfbewusteloos kon vallen.

De zon lag vlak onder de horizon te wachten en streek goudgele vegen over de koude winterhemel. Nog even en ze zou boven het dennenwoud oprijzen, haar gloed over de rode, horizontale betimmering van het huisje verspreiden.

De sneeuw lag als een fluistering van de natuur over de rivier. Ssst, klonk het, wees stil. Nu gaat het alleen om ons.

Hij gehoorzaamde, bleef met zijn emmer in zijn hand doodstil staan en keek uit over de rivier. Het was waar. Alleen als je de eerste bent die ontwaakt, heb je de wereld helemaal voor jezelf. Er stonden enkele huisjes aan weerszijden van de rivier, maar alleen zijn schoorsteen rook-

te. Waarschijnlijk waren ze nu niet eens bewoond. Die arme zielen zaten natuurlijk in de stad.

Aan het einde van de steiger lag het gat dat hij in het ijs had gezaagd. Het was afgedekt met een luik van piepschuim om te voorkomen dat het dichtvroom. Hij veegde de sneeuw van het luik en tilde het op. Als Barbro meeging, namen ze altijd water mee uit de stad. Ze weigerde water uit de rivier te drinken.

‘Gedver,’ zei ze altijd, terwijl ze huiverend haar schouders tot haar oren optrok. ‘Al die viezigheid uit de dorpen stroomopwaarts!’

Ooit had ze in het Vittangi-ziekenhuis gewerkt, dat gelukkig stroomafwaarts was gelegen. Daar hadden ze niet eens zoiets als een zuiveringsinstallatie. Ze lieten de weggehaalde blindedarmen en dergelijke vast en zeker gewoon naar buiten stromen.

‘Flauwekul,’ zei hij dan, zoals hij dat al honderden keren eerder had gezegd. ‘Vrouwenkletspraat!’

Hij dronk dat water als kind al, en zijn gezondheid was beter dan die van haar.

Hij bukte om de emmer onder water te duwen. Hij had een lijn aan het handvat bevestigd, zodat hij de emmer helemaal onder kon dompelen voordat hij hem ophees.

Maar de emmer liet zich niet onderdompelen. Er lag een obstakel, vlak onder het wateroppervlak. Iets groots. Iets zwarts.

Misschien een verzadigde boomstam, dacht hij.

Tegenwoordig dreven er niet meer zoveel rond. Toen hij nog klein was en er nog houtvloten over de rivier werden vervoerd, kwam dat vaker voor.

Hij stak zijn hand in het ijskoude water om de stam weg te duwen. Die leek vast te zitten onder de steiger. Bovendien was het geen boomstam. Het was iets van rubber of zoiets.

‘Verdorie nog aan toe...’ zei hij en hij zette de emmer opzij.

Hij pakte het voorwerp met beide handen beet, probeerde er greep op te krijgen, maar zijn handen waren als verlamd in het koude water. Toen kreeg hij haar arm te pakken. Hij trok hem omhoog.

Een arm, dacht hij traag.

Zijn hersenen wilden het nauwelijks bevatten.

Een arm.

Toen dreef haar gehavende gezicht voorbij.

Hij slaakte een kreet en kwam haastig overeind.

Een raaf in het bos gaf hem antwoord. Zijn schreeuw verbrak de stilte. Enkele andere kraaiachtigen vielen hem bij.

Hij rende in de richting van het huisje, gleed uit, maar wist zijn evenwicht te bewaren.

Hij toetste een-een-twee. Maar ineens bedacht hij dat hij gisteren bij het eten drie glazen water had gedronken. En dat hij na het eten koffie had gehad. Het water had hij uit de rivier gehaald. Uit het gat in het ijs. Terwijl het lijk daar lag. Het moest er vlak naast hebben gelegen. Dat gehavende gezicht. Die afgesleten neus. Die tanden in een liploze mond.

Aan de andere kant van de lijn gaf iemand antwoord, maar hij drukte het gesprek weg en moest ter plekke overgeven. Zijn lichaam gooide alles eruit en zelfs toen er niets meer in zat, ging het daar nog een flinke tijd mee door.

Daarna belde hij opnieuw een-een-twee.

Hij zou nooit meer water uit de rivier drinken. En het zou nog jaren duren voordat hij er na een sauna weer een duik in nam.

IK KIJK NAAR DE MAN DIE ME GEVONDEN HEEFT. HIJ GEEFT OVER in de sneeuw. Hij belt een-een-twee en bedenkt dat hij nooit meer water uit de rivier zal drinken.

Ik denk aan de dag waarop ik stierf.

Simon en ik waren dood. Ik stond op het ijs. Het was avond. De zon stond veel lager. De deur was stukgeslagen en dreef in het wak. Ik zag dat hij aan de ene kant groen was en aan de andere kant zwart.

Op de oever verderop stond een man in onze rugzakken te graaien.

Er kwam een raaf aanvliegen. Hij bracht zijn karakteristieke geluid voort, alsof je met een stok op een leeg olievat slaat. Het beest landde op het ijs, vlak naast mij. Hij wendde zijn kop van me af en keek me aan zoals vogels dat doen. Van opzij.

Ik moet naar Anni, dacht ik.

Ik had het nog niet gedacht of ik bevond me in Anni's huis.

Die verplaatsing deed me duizelen. Alsof ik uit een draaimolen stapte.

Nu ben ik eraan gewend.

Anni was pannenkoekenbeslag aan het kloppen. Ze zat op een stoel aan de keukentafel en klopte het mengsel met de hand.

Ik ben gek op pannenkoeken.

Ze wist niet dat ik dood was. Tijdens het kloppen dacht ze aan me. Ze verheugde zich erop dat ik straks aan haar keukentafel met smaak zou zitten eten, terwijl zij aan het fornuis stond te bakken. Ze legde een bord op de beslagkom en zette die opzij om te rijzen. Ik kwam nooit opdagen. De beslagkom kwam in de koelkast terecht. Ze kon het beslag niet laten bederven. Uiteindelijk bakte ze de pannenkoeken en vroomde ze in. Ze liggen nog steeds in de vriezer.

Nu hebben ze me gevonden. Nu mag ze huilen.

SNEEUW, DACHT OPENBAAR AANKLAGER REBECCA MARTINSSON, die trilde van opwinding toen ze op het boeren erf in Kurravaara uit haar auto stapte.

Het was zeven uur in de avond. De sneeuw wolken aan de hemel lagen als een grijze deken over het dorp. Ze kon de verlichting van de naburige boerderijen nauwelijks onderscheiden. En de sneeuw viel niet, nee, die stortte naar beneden. Droge, donzige, koude vlokken kwamen uit de hemel zetten, alsof iemand daarboven de schoonmaak deed en ze naar beneden veegde.

Oma natuurlijk, dacht Rebecka met een glimlachje. Het zou haar niet verbazen als oma voortdurend bezig was de vloer van de Heer te schrobben en te boenen. Dan zou ze Hem wel naar de veranda hebben verbannen.

Het grijze eterniethuis van oma leek zich in het getemperde licht te verschuilen. Alsof het even kans zag om een dutje te doen. Alleen de buitenverlichting boven de groengeschilderde trap zei zachtjes: welkom thuis, meisje.

Een geluidssignaal van Rebecka's mobieltje. Ze viste het uit haar zak. Een sms'je van Måns: 'Smerig regenweer in Stockholm,' stond er. 'Zelfs in bed is het troosteloos. Kom hier. Ik wil je vasthouden en je borsten likken. Al je lekkere plekjes kussen.'

Ze voelde kriebels opkomen.

'Rotvent,' berichtte ze terug. 'Ik moet vanavond werken. Niet aan jou denken.'

Ze glimlachte. Hij was een fijne man. Ze verlangde naar hem en genoot van hem. Een aantal jaren geleden had ze bij advocatenkantoor Meijer & Ditzinger voor hem gewerkt. Hij vond dat ze terug moest komen naar Stockholm en weer als advocaat moest beginnen.

'Je zou drie keer zoveel verdienen als nu,' zei hij altijd.

Ze keek naar de rivier. Op die steiger hadden ze afgelopen zomer op hun knieën met een schrobber oma's vloerkleedjes geboend. In het zonlicht, met zweet op hun lijf. Zoute straaltjes vocht liepen langs hun rug en vanuit hun haar in hun ogen. Toen ze klaar waren, hadden ze de matten vanaf de steiger in het water gegooid om ze te spoelen. Daarna

deden ze hun kleren uit en hadden ze als blijе honden met de matten rondgezwommen.

Ze probeerde hem uit te leggen dat ze zo wilde leven.

‘Ik wil hier buiten de ramen staan kitten en tegelijkertijd de rivier kunnen zien door alleen maar even op te kijken. Ik wil in de zomer op mijn veranda koffie kunnen drinken voordat ik naar mijn werk ga. Ik wil in de winter mijn auto onder de sneeuw vandaan graven. Ik wil ijsbloemen op mijn keukenraam zien.’

‘Maar dat kun je toch zo houden,’ probeerde hij. ‘We kunnen naar Kiruna zo vaak als je wilt.’

Dan zou het nooit meer zo zijn als het was. Dat wist ze. Het huis zou niet met zich laten sollen. De rivier ook niet.

Ik heb dit nodig, dacht ze. Ik heb zoveel lastige persoonlijkheden in me. Het naar liefde hunkerende driejarige meisje, de ijskoude juriste, de einzelgänger en de vrouw die weer krankzinnig wil worden, ernaar verlangt daarin weg te vluchten. Het doet me goed om me klein te voelen onder dat sprankelende noorderlicht, naast die zware rivier. De natuur en het universum liggen hier zo dicht bij elkaar. Daardoor krimpen mijn zorgen en waanzin ineen. Ik houd ervan om onbeduidend te zijn.

Hier ben ik als kastpapier, spinnen in de hoek en een borstel van piassave, dacht ze. Ik wil geen gast en vreemdeling zijn. Nooit meer.

Door de vallende sneeuw kwam een Duitse pointer aandraven. Haar oren fladderden langs haar kop en haar bek stond open, alsof ze gelukzalig glimlachte. Ze slipte over de ijslaag onder de sneeuw toen ze zich plotseling omdraaide om Rebecka te begroeten.

‘Hallo, Bella,’ zei ze tegen de hond, die zich uitgebreid liet omhelzen. ‘Waar is het baasje?’

Op dat moment werd er woedend geroepen.

‘Hier, zeg ik. Hier! Hoor je me niet.’

‘Ze is bij mij,’ riep Rebecka terug.

Sivvings gestalte nam vorm aan naarmate hij dichterbij kwam door de vallende sneeuw. Hij kwam wijdbene en voorzichtig aanrennen, bang om te vallen. Zijn verlamde kant sleepte er een beetje achteraan, zijn arm hing slap naar beneden. Het witte wollige haar was verborgen onder een gebreide groenwitte muts, die op zijn beurt een wit mutsje van sneeuw ophad. Rebecka deed haar best om een glimlach te onderdrukken. Hij zag er zo heerlijk uit. Hij was altijd al flink geweest, maar nu droeg hij een rood donsjack waarin hij enorm leek. En daar kwam dat sneeuwtopje op zijn hoofd nog bij.

‘Waar?’ hijgde hij.

Maar Bella was alweer verdwenen in de sneeuw.

‘Ach, ze komt wel weer als ze honger krijgt,’ glimlachte hij toen. ‘Heb jij trouwens honger? Ik ga aardappelkoeken bakken. Er is ook genoeg voor jou.’

Precies op het moment dat ze naar binnen zouden gaan dook Bella op, die voor hen uit de kelder in rende. Enkele jaren geleden was Sivving Fjällborg naar zijn kelder verhuisd.

‘Je kunt er alles vinden wat je zoekt en het is gemakkelijk schoon te houden,’ zei hij altijd.

Het huis daarboven was keurig netjes en werd alleen gebruikt als zijn kinderen en kleinkinderen op bezoek kwamen.

De kelderruimte was sober ingericht.

Gezellig, dacht Rebecka, die haar schoenen uittrok en op de houten bank ging zitten die naast de tafel van gelamineerd plastic stond.

Een tafel, een stoel, een kruk en een keukenbank. Meer was er niet nodig. In een hoek stond een opgemaakt bed. Kleedjes op de vloer om te verhinderen dat de kou optrok.

Sivving stond achter de kookplaat en had het keukenschort dat ooit aan zijn vrouw had toebehoord in zijn broek gestopt. Zijn omvang was te groot om het achter zijn rug vast te knopen.

Bella was naast de boiler gaan liggen om te drogen. Het rook er naar natte hond, natte wol en natte betonvloer.

‘Rust even uit,’ zei Sivving tegen Rebecka.

Ze ging op de keukenbank liggen. Het was een kort bankje, maar als je twee kussens onder je hoofd deed en je knieën optrok, lag het best lekker.

Sivving sneed een bal aardappeldeeg in keurige plakken en liet een flinke klont boter in de hete koekenpan glijden.

Rebecka’s mobieltje gaf een geluidssignaal. Weer een sms’je van Måns.

‘Dat werk kan wel even wachten. Ik wil mijn armen om je middel slaan en je zoenen, je op de keukentafel tillen en je jurk omhoogtrekken.’

‘Is dat je baas?’ vroeg Sivving.

‘Nee, het is Måns,’ zei Rebecka met lichte stem. ‘Hij vraagt zich af wanneer je die sauna voor hem gaat bouwen.’

‘Puh, luie donder. Zeg maar tegen hem dat hij me mag komen helpen met sneeuwruimen. Al die sneeuw, en het dooit maar niet. Dat

wordt straks een en al ellende. Zeg dat maar tegen hem.'

'Oké,' zei Rebecka, terwijl ze schreef: 'Mmm... meer.'

Sivving deed de aardappelplakken in de koekenpan. Ze sisten en spetterden. Bella tilde haar kop op en genoot van de geur die ze op-snoof.

'Een sauna bouwen, met deze arm nog wel,' zei Sivving. 'Nee, neem dan Arvid Backlund...'

'Wat deed die?' vroeg Rebecka afwezig.

'Als je je ogen een tel van die telefoon af kunt houden, zal ik het je vertellen.'

Rebecka zette haar telefoon uit. Ze zag haar buurman veel te weinig. Nu ze hier toch was, kon ze maar beter echt aanwezig zijn.

'Hij woont aan de andere kant van de baai. Vorige week werd hij tweeëntachtig. Hij heeft uitgerekend hoeveel hout hij nog nodig heeft voor de rest van zijn leven.'

'Hoe is dat nu mogelijk? Weet hij hoe oud hij gaat worden?'

'Wil je je eten soms mee naar huis nemen? Ik probeer een gesprek met je te voeren.'

'Sorry! Voer een gesprek met me!'

'Nou, Arvid bestelde dus een partij hout en die liet hij door zijn woonkamerraam naar binnen storten. Dan heeft hij alles bij de hand en kan hij de resterende winters prima doorkomen.'

'In de woonkamer zei je?'

'Een gigantische stapel, midden op de parketvloer.'

'Dan heeft hij zeker geen vrouw,' lachte Rebecka.

Samen hadden ze daar een poosje schik om. Haar slechte geweten vanwege het feit dat ze hem te weinig bezocht en hij daar ontevreden over was, knapte er een beetje van op. Sivvings buik schudde op en neer onder zijn keukenschort. Rebecka kreeg een lichte hoestaanval.

Maar ineens sloeg Sivvings stemming om en werd hij chagrijnig.

'Eigenlijk is er niet eens zoveel mis mee,' zei hij ter verdediging van Arvid Backlund.

Rebecka werd weer ernstig.

'Nu kan hij zich in elk geval redden,' vervolgde Sivving fel. 'Natuurlijk zou hij net als iedereen zijn hout ook in de schuur kunnen bewaren. Totdat hij op een dag uitglijdt en zijn been breekt. Op die leeftijd kom je nooit meer uit het ziekenhuis vandaan, word je direct doorgesluist naar een verpleeghuis. Daar kun je gemakkelijk om lachen als je jong en gezond bent.'

Met een klap zette hij de gietijzeren pan met de gebakken aardappelkoeken op tafel.